

VÖLGYI PÉTERNÉ DR. REICH MÁRTA

MEGEMLEKEZÉS TAKÁCS ETELÉRŐL HALÁLÁNAK 20. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Szinte hihetetlen, hogy már 20 éve csak gondolatban fordulhatok hozzá. Hozzá, aki a pályámat nagyon korán meghatározta, aki életem minden változásában jelen volt, aki 37 éven keresztül mellettem állt, segített, szeretett.

Tízéves voltam, amikor megismertem. A Ságvári Endre Gimnázium és Általános Iskola (ma Trefort Ágoston nevét viseli) 5. a osztályába kerültem ekkor, ő a b osztálynak lett az osztályfőnöke. Már szeptemberben meghirdette, hogy olvasni szerető, verseket, nyelvi játékokat kedvelő gyerekeket vár induló magyar önképzőkörébe, és én az elsők között jelentkeztem. Fantasztikus négy év várt ránk. Minden második héten egy délutánt tölthettünk Eta nénivel. Megismerkedtünk a tananyagon kívüli irodalmi művekkel, versmondó versenyre készültünk, iskolai műsorok előadói voltunk, beszámolót készítettünk kedvenc könyveinkről, közmondásokat gyűjtöttünk, helyesírási totót töltöttünk ki. Gyakran kiléptünk az iskola falai közül. Múzeumba, színházba jártunk, felfedeztük a környék irodalmi nevezetességeit – szobrokat, emléktáblákat, épületeket.

Különösen emlékezetes volt számomra Arany János *Pázmán lovag* című vígballadájának előadása, amellyel nagy sikert arattunk az iskola közössége előtt. (Valószínűleg ez az emlék élt bennem később, amikor tanárként én is megrendeztem és előadtam ezt a csodálatos költeményt a tanítványaimmal.)

A 8. osztály elvégzése után következett be az első változás. Akkoriban még volt humán-reál gimnáziumi osztály, és Eta néni osztálya lett a humán osztály. Azonnal átkértem magam hozzá, és nagyon büszke voltam rá, hogy harmadmagammal átkerülhettem. Így Eta néni nemcsak a magyartanárom, hanem az osztályfőnököm is lett. Nagyon szerette az osztályt, minden apróságra odafigyelt, és igyekezett olyan légkört teremteni, hogy bizalommal legyünk iránta és egymás iránt is.

Ezekből az évekből a legszebb emlékem a következő. Karácsonykor az osztályban minden évben megajándékoztuk egymást. Ez történt 1959 karácsonyán is, amikor az én nevemet húzó lány nem hozta el az ajándékát. Igyekeztem úgy tenni, mintha mi sem történt volna, bár nagyon fájt a figyelmetlensége. Eta néni észrevette, hogy rosszkedvű vagyok, és megkérdezte az okát. Nem akartam

megmondani, de addig faggatott, hogy nem tudtam tovább titkolni. Egy kicsit elgondolkodott, majd ezt mondta:

– Tanítás után gyere a tanáriba!

Amikor bementem hozzá, ezzel fogadott:

– Te tőlem kapsz ajándékot. Itt van egy színházjegy, eljössz velem színházba?

Hogyne mentem volna! A jegy a régi – Blaha Lujza téri – Nemzeti Színházba szólt *Az ügynök halála* című előadásra. Tímár József, Kállai Ferenc, Kálmán György, Somogyi Erzszi játszották a főbb szerepeket. Fantasztikus előadás volt, de számomra legalább annyira fantasztikus volt az, hogy Eta nénivel kettesben mehettem színházba.

1961 szeptemberében Eta néni megvált az iskolától, és az ELTE BTK Didaktikai Tanszékének munkatársa lett. Nem kellett sok idő hozzá, hogy újra találkozzunk. Egészen kis koromtól kezdve tanár akartam lenni, így magyar–francia szakra jelentkeztem az ELTE-re. Harmadéves voltam, amikor Eta néni tanította nekünk a didaktikát, és nála is vizsgáztam. Talán egy vizsgámra sem készültem annyira, mint erre, hiszen nála nagy szégyen lett volna valamit nem tudni.

Amikor 1969-ben végeztem, nehezen tudtam elhelyezkedni. Mindössze egy magyar–francia szakos állást hirdettek, amire hatan pályáztunk, és nem én kaptam meg. A kerület oktatási osztályán azonban benn volt a pályázatomban, és augusztus közepén felhívott a Radnóti Miklós utcai Általános Iskola igazgatója, hogy szüksége lenne egy magyar szakos tanárra, elvállalnám-e. Nem készültem általános iskolába, gyakorlatra is gimnáziumi osztályokba osztottak be, így meglehetősen aggodalommal néztem a lehetőség elé, de felhívtam Eta nénit, aki megnyugtatóan: „Az a lényeg, hogy állásod legyen, onnan már könnyebben válthatsz. Ne félj, majd segítünk.”

Elfogadtam az állást, akkor még nem is sejtve, hogy ez lesz életem első és utolsó munkahelye, ahol jelenleg is – óraadóként – tanítok. Ez a 43. tanévem a pályán. Hogy itt ragadtam, ez is Eta nénihez kötődik.

1974 és 1978 között két gyermekem született, gyesen voltam. Eta néni meglátogatott itthon, örült a szép családnak, de felvetette, hogy vállalnék-e esetleg valami plusz munkát, ha visszatérek az iskolába. Boldogan mondtam igent, ő pedig – ekkor már az OPI munkatársaként – felkért egy IEA-olvasásfelmérés értékelésére. A felmérést Kádárné Fülöp Judit készítette, összesen 3700 negyedikes és nyolcadikos tanuló vett benne részt az ország minden pontjáról. A mérés értékelése során megdöbbentem a kétségbeejtően sok helyesírási hiba láttán. (Pl. az „általános” szót 26 variációban írták le.) Megmutattam Eta néninek a gyűjtött anyagot, és arra jutottunk, hogy ezzel lehet valamit kezdeni. Ajánlatára felkerestem Fábrián Pál professzor urat az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékén, aki nemcsak érdekesnek, hanem rendkívül használhatónak is tartotta a gyűjteményt, és

felajánlotta, hogy a feldolgozásából készítsék doktori disszertációt. Kemény négy év következett. Két gyerek mellett, tanítás, osztályfőnökség mellett, a családom és Eta néni folyamatos támogatásával 1985 nyarán kezembe vehettem a doktori diplomámat.

Ekkor felmerült bennem, hogy itt az ideje a váltásnak, gimnáziumi állást kezdtem keresni. Nem sikerült, de nem bántam meg. Eta néni, aki ekkor már az ELTE Tanárképző Főiskolájának Nyelvi Tanszékén módszertant tanított, ismét felajánlott egy lehetőséget. Szakvezetőket keresünk a főiskolára. Lenne kedved ezt a munkát kipróbálni?

Belevágtam, és nem bántam meg, 19 évig dolgoztam szakvezetőként. Kezdetben Eta néni többször is kijött hozzám a főiskolás csoporttal. Mind a hallgatók, mind az én munkámat figyelmesen végignézte, és remek ötleteivel, apró, de találó megjegyzéseivel mindannyiunkat segített. Volt, hogy készülő munkafüzeteknek egy-egy fejezetét adta nekem kipróbálásra, volt, hogy vizsgatanításon vett részt, és rendszeresen megbeszélte velem a tapasztaltakat. A maga csendes, de határozott módján adott tanácsot nehéz helyzetekben, mindig úgy, hogy érezzem, nem akarja rám erőltetni a véleményét.

A magánéletéről szinte sosem beszélt. Szót ejtettünk a látott színdarabokról, az olvasott könyvekről, folyóiratokat, cikkeket ajánlott, beszélgettünk a régi osztályról, a régi Treforról, még a szüleimről is, akiket ismert. Mindössze egy alkalom volt, amikor egy bizalmasabb információt mondott el magáról. Éppen egy olyan tanítási órát beszélünk meg, amelyen egy hallgató 6. osztályban a számnév helyesírását tanította. A tankönyvi példában a keltezés többféle írásmódjára a *január 17-e* volt a példa. Eta néni felém fordult, és kicsit elmosolyodott. Ugye nem tudod, miért éppen ezt a dátumot tettem be a könyvbe? Kivételt tettem, győzött a hiúságom, ez a születésnapom dátuma.

Akkor még nem tudtuk, hogy ez a nap lesz temetésének a napja is.

Úgy vélem, a fentiekben sikerült jellemeznem egy rendkívüli pedagógust. Szakmai és pedagógiai kiválósága egyaránt megkérdőjelezhetetlen. Nem véletlen, hogy a mai napig kiválóan használhatók könyvei, munkafüzetei. Nyelvtani rendszerét kitűnően lehet tanítani, áttekinthető, logikus, felépítésében a kis lépések elvét követi. Munkafüzeti feladatai külön említésre méltók: kötődnek a mindennapok eseményeihez, adott helyzetekhez, és legtöbbször kapcsolhatók egy-egy nevelési problémához is. Ezeket érdemes kihasználni. Minden feladatot többször is kipróbált, figyelte, hogyan tudnak velük a tanárok és a tanulók megbirkózni. Ha – ritkán – valamelyik valamiért nem vált be, nem ragaszkodott hozzá, rugalmasan változtatott rajta.

Türelme, empátiája példaértékű volt. Ügyelt arra, hogy a gyengébb és jobb képességű tanulók a szintjüknek megfelelő, differenciált munkát végezzenek, olyat, ami fejleszti képességeiket. Osztályfőnökként minden gyerekhez megtalálta

a megfelelő kulcsot, és okosan, tapintatosan kezelte a konfliktusokat. Mindenről tudott, ami az osztályában történt, de ezzel a tudással nem élt vissza. Nem ellenőrzött minden pillanatban, de ott volt, ha segíteni kellett.

Nehéz válaszolni arra a kérdésre, hogy van-e ma olyan pedagógiai probléma, amelyre Takács Etel módszerei megoldást jelentenének. Egyet azonban biztosan tudok. A mai tanulók meglehetősen sok önismereti problémával küzdenek. Sokszor alábecsülik, máskor túlértékelik magukat. Helyes önértékelésük kialakításához valószínűleg hozzájárulna az a biztatás, amellyel Eta néni arra készítetett minket, hogy vállaljunk felelősséget a tetteinkért, igyekezzünk minél jobban megismerni magunkat, próbáljunk szembenézni hibáinkkal, de legyünk tudatában erényeinknek is. Ehhez a feladathoz kellett az az emberség, az a megértő figyelem, amellyel ő vigyázta tanítványait, és amellyel – tisztelet a kivételnek – ma kevés pedagógus rendelkezik.

Biztos vagyok benne, hogy Takács Etel egyénisége, pedagógiai munkássága például szolgálhat minden olyan tanárnak – magyar szakosnak és nem magyar szakosnak egyaránt –, aki a tanári pályát nem foglalkozásnak, hanem hivatásnak tekinti.